FULLAT, O. *Impertinentes. El desgarro de pensar.* Barcelona: Edicions UB, 2016

Elogi de la impertinència

En la plenitud intel·lectual d'un autor és freqüent albirar la trajectòria que l'ha precedit. En canvi, no és tan habitual que l'esguard particular d'una vida filosòfica intensa es tradueixi, precisament, en una biografia del pensar que l'ha fet existir i el travessa. L'obra d'Octavi Fullat *Impertinentes. El desgarro de pensar*, publicada per la Universitat de Barcelona, és del tot singular i original per com ha orientat la temàtica i la direcció de l'escriptura, organitzada a l'entorn d'una sèrie d'autors –vint-i-un que han entreteixit una aventura intel·lectual pròpia. El pròleg del professor Conrad Vilanou és una autèntica joia: una descripció personal, filosòfica, pedagògica, del pensament d'Octavi Fullat amb una finor i profunditat conceptual inèdites. Es tracta d'una excel·lent introducció a l'autor i un immillorable llindar pel llibre. Vilanou situa Octavi Fullat en la tradició del "culturalisme pedagògic" estretament vinculat a les "Ciències de l'Esperit" de Dilthey, entroncat a la nostàlgia d'una civilització "que cal salvar": "Huelga insistir en que Fullat es un defensor de la cultura, de manera que la tarea educativa –entendida como proceso de domesticación y de socialización– hay que interpretarla desde esta perspectiva cultural. Así, (…) el culturalismo pedagógico constituye una clara referencia de su pensamiento que puede vincularse a la pedagogía de las ciencias del espíritu o ciencias de la cultura, desde el momento en que el espíritu (Geist) puede compararse a cultura." (Ibíd., p. 36) Fullat demostra amb escreix en les pàgines d'aquesta nova obra de quina manera l'esperit bufa el seu alè en els textos que hem estudiat i amb el temps venerat, com és el seu cas.

La idea del llibre, tal com explica Fullat en la introducció que du per títol "Elogi a la impertinència", sorgí en un esmorzar a La Farga de la Diagonal, a propòsit d'un suggeriment del filòsof Joan-Carles Mèlich: "Casi me riñe conminándome a escribir un libro en el cual dé cuenta de qué pensadores y qué obras me han impactado más e incluso sobrecogido. No puedes irte, añadió, sin legarnos esta información. Somos unos cuantos quienes te lo agradeceremos. Nos amparará." (Ibíd., p. 43). El llegat del mestre, més enllà de la mort, ens empara. En quin sentit? Octavi Fullat ens deixa a les mans una herència simbòlica indestructible: la im-pertinència. ¿Per què aquest mot i com es podria entendre? Segons Fullat, la "im-pertinencia nos arranca de la modorra, en la que nos instalamos por comodidad, valiéndose de la sorpresa y del asombro. La inquietud es catapulta poderosa. Mis impertinentes han producido *eventa* (del latín *evenire*; "ex, desde" y *venire*, "venir o ir"); es decir, han engendrado acaecimientos en mi biografía intelectual e igualmente en la emocional." (Ibíd., p.44) Es tracta d'un esdeveniment en el sentit de l'autopertinença, una dimensió d'autenticitat subjectiva que ha anat sorgint amb el pas dels anys gràcies a l'atenta lectura dels autors que componen el llibre. Qui som realment? Aquest llibre és una excel·lent manera de respondre aquesta pregunta enigmàtica dient: som una commoció produïda per la cultura en nosaltres: "Aquel que

lee con libertad queda abierto al susto y a tener que comenzar de nuevo." (Ibíd., p. 44) En aquest cas, devem al mestre el testimoni d'una commoció (la seva) que hem fet nostra.

Anna Pagès
Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i de l'Esport
Universitat Ramon Llull

ROSÀS TOSAS, Mar. *Mesianismo en la Filosofía Contemporánea. De Benjamin a Derrida.* Barcelona: Herder, 2016

Com fer viu el desig en l'espera

Algunes persones ens preguntem si la visió femenina del cànon filosòfic introdueix novetats en l'estàtica i enciclopèdica consagració d'obres, temes i autors. Deia Virginia Woolf que, abans que una dona pugui escriure d'una manera que la representi adequadament, ha de modificar la gramàtica de la frase en masculí fins albirar la possibilitat de ser autènticament qui pensa ("the determination to be true to herself").

En aquest text de Mar Rosàs trobem una il·lustració d'ambdues coses: hi ha una lectura diferent del cànon i al mateix temps una determinació d'autenticitat en el discurs filosòfic per on fa transcórrer la interpretació. Sorgeix una suau i digna ombra femenina dins la jungla virilment intel·lectual d'una sèrie d'autors emblemàtics, tots homes, des de Benjamin passant per Bloch, Schmitt, Rosenzweig, Barth, Taubes, Badiou, Lévinas, Agamben fins arribar a Derrida. Aquesta llista de semidéus filosòfics il·lustra abastament el viatge de l'autora per la lògica messiànica, que treballa per dins la filosofia en múltiples i diverses interpretacions del sentit del temps d'espera, fins arribar al punt on es formula l'autèntica pregunta que habita aquesta investigació: "És possible una postura que assumeixi la mort de Déu i que, malgrat tot, no ens aboqui a una total esterilitat i fragmentació?" (Ibíd., p. 24) És a dir, ¿com relatar el messianisme en qualitat d'experiència filosòfica del pensar, d'una manera que no sigui la culminació d'un final apoteòsic, que acabi anul·lant el camí que ens hi ha acabat portant? En efecte, el messianisme com a temps d'espera s'ha "infiltrat" en el pensament filosòfic de diverses maneres, plantejant que, al capdavall, queden dues opcions possibles: la d'Agamben, que assenyala la mort de Déu com a liquidació de l'exterioritat "i, inevitablement, el desig" (Ibíd., p. 24); la de Derrida, amb una "messianicitat sense messianisme" que ofereix la possibilitat d'un temps d'espera intens, que fa viure el desig. Heus aquí una pregunta estrictament femenina. En aquest sentit, Derrida, amic intel·lectual i anímic d'Hélène Cixous, desenvoluparà un pensament sobre l'escriptura tot acollint la dimensió de la feminitat: la *différance* serà una categoria filosòfica per distingir els sexes en contra d'una concepció unitària de la identitat (de l'U). A la manera de Blanchot, Derrida entendrà l'escriptura com l'indici d'un conjunt de petjades esborrades, una presència no identificable des del mot de comandament que fixa el discurs.

L'operació de Mar Rosàs en el seu treball consisteix, precisament, en desconstruir "a la Derrida" el mot "messianisme" en filosofia perquè deixi de funcionar com un imperatiu d'ordre i, en canvi, llisqui en l'experiència d'una espera curulla de desig:

"Este 'algo' que constituye la capacidad o potencia para significar –es decir, esta fuerza que abre el pensar y el actuar–-, pero que el pensar no puede incluir, constituye la estructura básica de la realidad: una dislocación, un desajuste que imposibilita que la estructura se

cierre, de modo que permanece en un movimiento perpetuo." (Ibíd., p. 236).

Anna Pagès
Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i de l'Esport Blanquerna
Universitat Ramon Llull

MÈLICH, Joan-Carles. *La prosa de la vida. Fragments filosòfics II.*
Barcelona: Fragmenta, 2016

Fa anys que Joan-Carles Mèlich reflexiona sobre la condició humana i la seva dimensió educativa que, com és comprensible, pren com a eix vertebrador la perspectiva ètica. Som éssers radicalment inacabats i la nostra existència no és més que el trajecte de fer-se, desfer-se i refer-se. Per a dur a bon terme aquesta tasca consistent en assolir l'ofici d'ésser humà cal disposar de criteris, ja que el que hi ha en joc és massa important com per deixar-se arrossegar per l'atzar de les contingències del moment. Avançant entre la filosofia de l'educació i l'antropologia de l'educació, Joan-Carles Mèlich suggereix pistes sobre aquests criteris conductors. Si en un primer moment de la seva reflexió ho havia fet sota el guiatge del pensament d'Octavi Fullat, des de fa uns anys és Lluís Duch l'autor que proporciona a Mèlich els esquemes i la terminologia necessaris per haver construït un dels pensaments més originals del nostre país.

Es tracta aquí d'un llibre apassionant i difícil de classificar perquè es prenen com a referents autors que provenen d'àmbits dispars (filosofia, literatura, antropologia, sociologia...) i temàtiques només en aparença distintes (corporalitat, símbol, memòria, llibertat, mort, patiment...). Sense solució de continuïtat, es passa de l'anàlisi de la finitud humana (som humans perquè mai no ens acabem de completar del tot) i de l'ètica (som humans perquè mai no som plenament bones persones) al qüestionament de la totalitat de la condició humana: és realment humà qui es nega a reconèixer el patiment de l'altre i a fer alguna cosa per posar-hi remei? Només qui és capaç de testimoniar la seva capacitat de resposta al dolor de l'altre ensenya què és ésser compassiu. I és que no hi ha ètica que mereixi aquest nom sense éssers humans capaços de ser sensibles al patiment aliè.

En la seva obra anterior (*La lectura com a pregària*, 2015), Joan-Carles Mèlich va plasmar les seves idees de forma quasi poètica condensant anys de reflexió en aforismes. El ritme vital apressat no lliga bé amb la lectura calmada, però s'enganya completament qui creu que un llibre d'aforismes és el recurs literari per a qui no disposa de temps. Els aforismes no són el producte de la mandra intel·lectual sinó, ben al contrari, una saviesa comprimida. Lectura per pensar, lectura per meditar, potser, fins i tot, lectura per pregar en una societat eminentment audiovisual. Càpsules de saviesa sobre la importància del testimoniatge, la rellevància de l'atenció als altres, la lectura i el valor de la seva dimensió educativa, la religió i la seva pretensió de sentit, sobre la bondat del perspectivisme i la crítica als sistemes.

En aquest segon lliurament de fragments filosòfics l'enfocament està centrat en algunes de les dimensions de la vida quotidiana que condicionen la nostra percepció del sentit. Enfront dels qui defensen que només en els moments puntuals d'èxtasi hom intueix la transcendència de la vida, l'autor proposa que, fortament arrelats en una cosmovisió prosaica, també se'ns suggereix el sentit. Així, aquesta nova proposta de filosofia literària

destaca la importància dels gestos i dels detalls que conformen la pell de la nostra existència. Som éssers vulnerables, no som autònoms sinó que depenem de les atencions dels altres, de manera que mantenim l'esperança només perquè ens sentim escoltats pels qui fan camí amb nosaltres. No trobarem el sentit reflexionant sobre què hem de fer sinó sobre a qui hem de respondre.

Francesc-Xavier Marín
Universitat Ramon Llull

ÁLVAREZ-OSSORIO, I. *Siria: revolución, sectarismo y yihad*. Madrid: Los Libros de la Catarata, 2016.

Massa sovint els mitjans de comunicació, apel·lant a la necessitat de garantir el dret a la informació, acaben tractant els conflictes contemporanis des d'un enfocament maniqueu: tant l'enfocament dels fets com l'ús de la terminologia no tenen altra finalitat que suggerir una dialèctica entre uns actors amb qui ens hem d'identificar i uns altres respecte dels quals hem de guardar una prudent distància. Altres vegades, però, l'afany per respectar la complexitat dels conflictes aboca a introduir tants matisos que el lector no iniciat acaba perdent el fil.

El cas de Síria ha esdevingut malauradament un cas paradigmàtic de la dificultat d'informar amb rigor i, alhora, facilitar una comprensió ajustada dels esdeveniments. L'observador benintencionat que vol comprendre què està passant al Pròxim Orient es troba desbordat de dades històriques, de notícies sobre els actors que actuen sobre el terreny o sobre les reaccions de la comunitat internacional, així com, evidentment, del dia a dia de les batalles. A més, cal afegir-hi les informacions sobre el drama dels milions de desplaçats als països veïns i dels refugiats que intenten arribar a la Unió Europea.

Les ànsies de democratització encarnades per la primavera àrab van concretar-se primer a Tunísia el desembre de 2010 i es van anar estenent per tot el Magreb i el Pròxim Orient amb la intenció de desempallegar-se d'uns règims autocràtics. Però aquesta onada revolucionària va topar amb un mur infranquejable a Síria. Bashar al-Assad va justificar davant de la comunitat internacional la dura repressió contra els revoltats apel·lant a una suposada "excepció siriana", segons la qual la societat del seu país obeïa lògiques diferents a les imperants en la resta de societats àrabs.

Arribat al poder de forma relativament inesperada, al-Assad va haver de fer front a una greu crisi provocada per una sequera patida entre 2006-2010. Quan tot just es començava a superar el drama ecològic, va ser la reivindicació política el que semblava posar en perill la supervivència del règim. En poques setmanes es va passar de la repressió policial a la intervenció de l'exèrcit, i de la participació en les manifestacions de grups polítics i associacions de ciutadans a la irrupció d'Estat Islàmic. L'ús d'armes biològiques per part d'al-Assad va fer que la comunitat internacional sortís d'un lamentable estat d'indiferència i s'internacionalitzés el conflicte. Ara són els Estats Units, Rússia, Turquia, Qatar, Iran i Aràbia els qui aspiren a convertir-se en àrbitres de la guerra.

Álvarez-Ossorio aconsegueix proporcionar les claus bàsiques d'aquest conflicte, hereu d'una pèssima gestió de la descolonització ara fa un segle, que ha causat la principal catàstrofe humanitària registrada al Pròxim Orient i s'ha convertit en una terrible justificació en mans dels moviments populistes i islamòfobs.

Francesc-Xavier Marín
Universitat Ramon Llull